

Sadržaj

Uvod

Leš ispada iz auta	7
Varijacije viška	11
Paradoksalni <i>Lustgewinn</i>	11
Višak vlasti	20
Višak znanja i nauke	26
Upotrebna vrednost, razmenska vrednost, kultna vrednost.	33
S onu stranu homologije	38
<i>In der Tat</i> : Aktuelnost fantazma	45
Zamršenost teorije radne vrednosti	45
Nesvesno, strukturisano kao hegelovska spekulacija	58
Od spekulativnog pojma do spekulativnog kapitala.	73
Kapitalistički diskurs.	81
Možemo li izaći iz kapitalističkog diskursa, a da ne postanemo sveci?	81
Kapitalistička perverzija	86
Gospodar, histerik, univerzitet, analitičar	100
Postoji li kapitalistički diskurs?	120

Politika otuđenja i odvajanja	127
Otđenje: konstitutivno i konstituisano	127
Marks i Lakan	134
Politika odvajanja	139
Od Kanta do Hegela, na politički način	148
Uvođenje hora	162
<i>Dodatak</i>	
Ernst Lubič, seks i indirektnost	173
Od indirektnosti do ratatatata	174
Protiv ugovornog seksa	184
Cinizam, humor i angažman	202
<i>Dodatak dodatku: Lenjinistička crta u</i>	
<i>La la lendu i Crnom panteru</i>	210

Uvod

Leš ispada iz auta

U razgovorima s Trifoom (Truffaut), Hičkok (Hitchcock) seća se ključne scene koju je hteo da uključi u svoj film *Sever, severozapad* – ali ta scena nikad nije snimljena, nesumnjivo zato što zaista suviše neposredno prikazuje temeljnu matricu Hičkokovog dela, pri čemu bi njeno snimanje najverovatnije proizvelo vulgaran efekat:

Hteo sam da snimim jednu dugu scenu razgovora između Kerija Granta (Cary Grant) i fabričkog poslovođe (u Fordovoj fabrici automobila) ispred trake za montažu. Oni idu i govore o trećem čoveku koji možda ima veze s fabrikom. Iza njih, kola počinju da se sastavljaju deo po deo, sipa se ulje i benzin: na kraju razgovora, oni vide potpuno sklopljena kola, počev ni od čega, od jednog šrafa, i kažu: „To je sjajno, zar ne!” A zatim otvaraju vrata kola, iz kojih ispada – leš.¹

U ovom, dugom snimku videli bismo elementarno jedinstvo proizvodnog procesa – nije li tada leš koji se misteriozno pojavljuje niotkud savršena zamena za višak vrednosti koji se u proizvodnom procesu pojavljuje „niotkud”? Leš je

¹ Fransoa Trifo, *Hičkok*, Institut za film, Beograd, 1987, prevod Nada Bojić, str. 154.

suvišni objekt u svom najčistijem obliku, on je objektni kontrapunkt subjektu, suvišni proizvod delatnosti subjekta. Da bismo mogli na odgovarajući način razumeti takvu vezu između subjekta i objekta (koja sasvim izokreće konvencionalno poimanje ovog para), od suštinske je važnosti da izbegnemo standardnu modernu suprotnost između proizvodnje i predstavljanja, odnosno tezu (delezovsku i poststrukturalističku) o mestu proizvodnje koja se na ograničen/izopačen način reflektuje na sceni predstavljanja kao u svojoj bleđoj senci. Već je Lakanova (Lacan) definicija označitelja u vezi s ovim pitanjem jasna: po Lakanovom mišljenju, predstava je primarna; subjekt je ono što je predstavljeno u označitelju, a ne delatna sila koja stvara označitelje. Tek u kontekstu poricanja centralnog mesta proizvodnje možemo razumeti paralaksu između subjekta (označiteljskog) predstavljanja i objekta (proizvodnje), između manjka i viška. Ali ovde moramo biti precizni: suvišni objekat iskrsava kao rezultat (proizvod) samog procesa predstavljanja, on je otelotvorenje njegovog neuspeha. (Da podsetim da i kod Marksa (Marx) višak proističe iz neuspeha: iz toga da vrednost radne snage ne može uključivati vrednost svog proizvoda.) Proizvodnja se događa na tački neuspeha predstavljanja: višak nastaje, iskrsava, samo putem predstavljanja/razmene, odnosno proizvodnja (viška uživanja) jeste proces koji se odvija u sferi predstavljanja – tu nema nikakve „predsubjektivne” bezglave proizvodnje *jouissance*, nikakvog toka želje ili bilo čega ličnog, tako da se nalazimo najdalje moguće od delezovske predstave o nekakvoj izvornoj produktivnosti, koja je tek na drugom mestu ograničena scenom predstavljanja.

Dok objekat iskrsava preko neuspeha predstavljanja, višak koji se pojavljuje u procesu proizvodnje nije moguće misliti bez subjekta: suvišni objekat je mesto upisivanja subjekta u proces proizvodnje. Istovetna formalna struktura na delu

je na više nivoa, pa Marksov višak vrednosti moramo svrstati u niz zajedno s viškom uživanja i (često previđanim) *viškom znanja*. Višak znanja je znanje koje prevazilazi uobičajeno znanje; ono što Lakan imenuje kao „označitelj-gospodar” jeste refleksivni označitelj koji ispunjava manjak samog označitelja. Spinozin najviši primer – „Bog” – uključen je u ovo: ako ga razumemo kao moguću osobu, onda je bog samo otelotvorenje našeg nepoznavanja stvarnih uzroka. Primera iz istorije nauke ovde ima napretek – od flogistona (pseudo-pojma koji pokazuje da naučnik zapravo ne zna kako svetlost putuje) do Marksovog „azijskog načina proizvodnje” (koji je nekakav negativni sadržalac: jedini istiniti sadržaj ovog pojma jeste „celina svih onih načina proizvodnje koji ne spadaju u Marksovu standardnu kategorizaciju načina proizvodnje”), a da i ne pominjemo i dan-danas omiljen izraz „postindustrijsko društvo”. To su nazivi za koje se čini da određuju pozitivan sadržaj, a koji zapravo samo skreću pažnju na naše neznanje. U tom kontekstu, višak znanja jeste pseudoznanje, avet „dubljeg” znanja koje ispunjava manjak znanja: znanje o „nečemu višem”, ne samo o našoj svakodnevnoj stvarnosti, i to u svoj svojoj mnogostrukosti verzija, od gnostičkih „viših” istina, preko njuejdž spekulacija, pa do teorija zavere.

A subjekat? Subjekt je fundamentalni višak, prazno suvišno mesto ispunjeno viškom znanja, viškom uživanja, i tako dalje, poslednji učinak bez uzroka.